

אסופת טקסטים להשראה

יום השואה ג'שנ"ו

מתוך מכתבו האחרון של מרדכי אנילביץ', גטו ורשה 1943

מה שטבר עלינו לא ניתן לתאר במילים. נפל דבר שהוא למעלה מחלומותינו הנועזים ביותר. הגרמנים ברחו פעמיים מן הגטו. פלוגה אחת שלנו החזיקה מעמד 40 דקה והשנייה – למעלה מ-6 שעות. המוקש שהוטמן בשטח המברשתנים התפוצץ. כמה פלוגות שלנו התקיפו את הגרמנים אשר נמלטו. אבדו חינו בכוח אדם מעטות ביותר. אף זה הישג. נפל י' יחיאל. נפל כחייל גיבור על-יד מכונת הירייה. אני מרגיש שמתרחשים דברים גדולים והדבר אותו העזנו לבצע ערכו רב ועצום...

לא אוכל לתאר לפניכם את התנאים בהם חיים עתה יהודי הגטו. רק יחידים יחזיקו מעמד. השאר ייספו במוקדם או במאוחר. גורלם נחרץ. כמעט בכל מקומות המחבוא, בהם מסתתרים אלפים, אי אפשר להדליק נר מחוסר אוויר.

באמצעות המשדר שלנו שמענו שידור נפלא על הלחימה שלנו. הטובה שזוכרים אותנו מעבר לחומות בגטו מעודדת אותנו במאבקנו. היה שלום יקרירי! אולי עוד נתראה! חלום חיי קם והיה. ההגנה העצמית בגטו הפכה לעובדה. ההתנגדות היהודית המזוינת והנקמה הפכו למעשה. הייתי עד ללחימה מופלאה ומלאה גבורה של הלוחמים היהודים.

מרדכי אנילביץ' (1919–1943) היה מפקד הארגון היהודי הלוחם (אי"ל) ומוביל מרד גטו ורשה, המרד היהודי הגדול ביותר בתקופת השואה. אנילביץ', שגדל בוורשה והיה פעיל בתנועת "השומר הצעיר", הפך לסמל ההתנגדות היהודית המזוינת נגד הנאצים. הוא הנהיג את הלוחמים במשך שבועות ארוכים של לחימה עיקשת מול צבא גרמני טדיף בהרבה. ב-8 במאי 1943, לאחר שהגרמנים כיחרו את בונקר המפקדה ברחוב מילא 18, נפל אנילביץ' יחד עם חבריו להנהגת המרד. מורשתו, כפי שהשתקפה במכתבו האחרון, נותרה סמל טולמי ללחימה על כבוד וחירות.

צביה לובטניק - לוחמת בגטו ורשה

ראיתי את אלפי הגרמנים שהקיפו את הגטו - עם מכונות ירייה, עם תותחים - והתחילו להיכנס לגטו, אלפים על נשקם, כאילו לחזית הרוסית הם הולכים. ומולם עומדים אנחנו, עשרים וכמה בחורים ובחורות צעירים. ומה היה נשקנו? לכל אחד אקדח, לכל אחד רימון, לכל הקבוצה שני רובים, נוסף לזה פצצות מתוצרת בית, פרימיטיביות, שצריך היה להדליק את הפתיל בגפרור, ובקבוק מולוטוב. מוזר היה לראות את עשרים וכמה הבחורים והבחורות היהודיים עומדים מול האויב החמוש העצום הזה שמחים ועליזים. למה שמחים ועליזים? ידענו: סופם יבוא. ידענו שהם ינצחו אותנו קודם, אבל ידענו שבעד חיינו הם ישלמו מחיר יקר. ואכן שילמו. וקשה לתאר, ובוודאי רבים לא יאמינו, שכאשר התקרבו הגרמנים ועברו בסך תחתינו, ואנחנו זרקנו את הפצצות והרימונים וראינו דם גרמני ניגר ברחובותיה של ורשה, אחרי שהרבה דם ודמעות של יהודים ניגרו ברחובותיה של וורשה - הייתה בנו שמחה גדולה, ולא היה חשוב מה יהיה מחר.

עמדנו מעטים מול רבים, חמושים באקדחים דלים מול צבא אדיר מצויד במיטב הנשק. אבל באותם רגעים קשים, לא הרגשנו חולשה. להפך, הרגשנו כוח עצום. ידענו שאנחנו נלחמים על כבודנו האנושי והיהודי. בתוך החושך הגדול של הגטו, הרגשנו שאנחנו מדליקים אור של אמת ושל מרד. " (טיבוד מתוך עדותה).

צביה לובטניק (1914-1978) הייתה מראשי המחזרת היהודית בפולין ואחת ממייסדות הארגון היהודי הלוחם (אי"ל) בגטו ורשה. היא לקחה חלק מרכזי בהנהגת המרד, והייתה בין הלוחמים הבודדים ששרדו את הלחימה בגטו והצליחו להימלט בעד תעלות הביוב אל הצד הארי. לאחר המלחמה המשיכה לפעול למען שארית הפליטה, עלתה לארץ ישראל והייתה ממייסדי קיבוץ לוחמי הגטאות. עדותה ההיסטורית במשפט אייכמן הפכה למסמך יסודי בזיכרון השואה ובהבנת גבורתם של המורדים.

אשרי הגפרור | חנה סנש

אֲשֶׁרֵי הַגִּפְרוֹר שֶׁנִּשְׁרַף וְהִצִּית לְהַבּוֹת,
אֲשֶׁרֵי הַלְהָבָה שֶׁנִּבְעָרָה בְּסִתְרֵי לְבָבוֹת.
אֲשֶׁרֵי הַלְבָבוֹת שֶׁיִּדְעוּ לְחַדֵּל בְּכַבוֹד...
אֲשֶׁרֵי הַגִּפְרוֹר שֶׁנִּשְׁרַף וְהִצִּית לְהַבּוֹת.

חנה סנש (1921–1944) הייתה משוררת, לוחמת וצנחנית. היא גדלה בהונגריה, עלתה לארץ ישראל והצטרפה לקיבוץ עדות ים. במהלך מלחמת העולם השנייה התנדבה לצבא הבריטי ויצאה לשליחות באירופה הכבושה במטרה להציל יהודים, ובפרט את יהודי הונגריה. היא צנחה ביוגוסלביה, אך זמן קצר לאחר שחצתה את הגבול להונגריה, נתפסה, עונתה קשות והוצאה להורג והיא בת 23 בלבד. שיריה, בהם "אשרי הגפרור" ו"הליכה לקיסריה", מבטאים אומץ לב, הקרבה ואהבת אדם, והפכו לנכסי צאן ברזל של התרבות העברית.

מחשבות על בחירה

מתוך "האדם מחפש משמעות" מאת ויקטור פרנקל

[1]

"נסיון חיי המחנה מורה לנו, כי יש בידי האדם חופש בחירת פעולה. מצויות דוגמאות רבות, מהן דוגמאות שיש בהן מיסוד הגבורה, המוכיחות לנו, כי אפשר היה לגבור על האפטיה, לדכא את הרגיזות. אדם מסוגל לשמור על שארית של חירות רוחנית, של עצמאות המחשבה, אף בתנאים נוראים אלה של טרה נפשית וגופנית".

[2]

"...אנחנו שהיינו במחנות ריכוז, זוכרים את האנשים אשר היו עוברים בצריף לצריף כדי לעודד רוחם של אחרים, כדי לפרוס להם מפרוסת לחם האחרונה. אולי הם היו מעטים אך די בהם להוכיח, כי אפשר ליטול מן האדם את הכל חוץ מדבר אחד: את האחרונה שבחירותיו אנוש - לבחור את עמדתו במערכת נסיבות מסוימות, לבחור את דרכו. ותמיד היו הזדמנויות לבחירה. יום יום, שטה שטה, נקראת לחתוך הכרעות, הכרעות שקבעו, אם תיכנע או לא תיכנע לכוחות שאיימו לשלול ממך את עצם יישותך, את חירותך הפנימית: שקבעו אם תהיה או לא תהיה כדור משחק בידי הנסיבות, אם תוותר על חירותך ועל הדרת כבודך ותתגלגל בדמות האסיר הטיפוסי.

ד"ר ויקטור פרנקל (1905–1997) היה פסיכיאטר ונירולוג יהודי-אוסטרי, ששרד את מחנות הריכוז וההשמדה, בהם טרזיינשטט ואשוויץ. לאחר המלחמה גילה כי איבד את רוב משפחתו, ומתוך ההתמודדות עם האובדן פיתח את שיטת הלוגותרפיה – גישה פסיכולוגית הגורסת כי השאיפה למצוא משמעות היא הכוח המניע המרכזי בחיי האדם. ספרו "האדם מחפש משמעות", מתאר את חוויותיו במחנות ומדגים כיצד גם בתנאים של סבל אנושי קיצוני, האדם שומר על חירותו הפנימית לבחור את יחסו אל גורלו.

מחשבות על בחירה

מתוך "האדם מחפש משמעות" מאת ויקטור פרנקל

[3]

קיום תנאים שונים, כגון חוסר שינה, מחסור במזון ולחצים נפשיים למיניהם, עלול להעלות את הרושם, שהאסירים מוכרחים היו להגיב בדרכים מסוימות. ולא היא. בסופו של חשבון מתברר, כי האסיר נהפך למה שהיה מתוך הכרעה פנימית, ולא רק עקב השפעות המחנה. מכאן שביסודם של דברים יכול כל אדם אף בנסיבות אלה, להכריע בצעמו, מה הוא יהיה - מן הבחינה הנפשית והרוחנית גם יחד. יכול הוא לקיים את "הדרת כבוד האדם שלו גם במחנה ריכוז".

ד"ר ויקטור פרנקל (1905–1997) היה פסיכיאטר ונורולוג יהודי-אוסטרי, ששרד את מחנות הריכוז וההשמדה, בהם טרזיינשטט ואשוויץ. לאחר המלחמה גילה כי איבד את רוב משפחתו, ומתוך ההתמודדות עם האובדן פיתח את שיטת הלוגותרפיה – גישה פסיכולוגית הגורסת כי השאיפה למצוא משמעות היא הכוח המניע המרכזי בחיי האדם. ספרו "האדם מחפש משמעות", מתאר את חוויותיו במחנות ומדגים כיצד גם בתנאים של סבל אנושי קיצוני, האדם שומר על חירותו הפנימית לבחור את יחסו אל גורלו.

כרוז המרד "אל נלך כצאן לטבח" / אבא קובנר (1942)

נוער יהודי, אל תיתן אמון במוליכים אותך שולל.
משמונים אלף יהודים שבילנה שרדו אך עשרים אלף.
לעינינו קרעו מאיתנו את הורינו, אחינו, ואחיותינו.

היכן הם מאות הגברים שנחטפו לעבודה בידי ה"חוטפים" הליטאים?
היכן הן הנשים והילדים, שהוצאו מאתנו בליל האימים של הפרובוקציה?

היכן הם יהודי יום הכיפורים?

היכן אחינו מהגטו השני?

כל אשר הוצא משטרי הגטו לא חזר עוד.

כל דרכיו של הגסטאפו מובילות לפונאר.

ופונאר היא מוות!

המהססים! השליכו מעליכם כל אשליה. ילדיכם, בעליכם ונשיכם אינם עוד.

פונאר אינה מחנה – שם נורו כולם.

היטלר זומם להשמיד את כל יהודי אירופה.

על יהודי ליטא הוטל להיות הראשונים בתור.

אל נלך כצאן לטבח!

נכון, חלשים אנו וחסרי-מגן, אולם התשובה היחידה לאויב היא התנגדות!

אחים! מוטב ליפול כלוחמים בני-חורין מלחיות בחסד מרצחים.

להתגונן! עד הנשימה האחרונה.

אבא קובנר (1918–1987) היה מנהיג פרטיזנים, משורר וסופר. קובנר, חבר תנועת "השומר הצעיר", היה ממקימי ומפקדי ארגון הפרטיזנים המאוחד (פ.פ.או) בגטו וילנה. בליל ה-31 בדצמבר 1941, בעודו בן 23 בלבד, חיבר את הכרוז שקרא ליהודי הגטו להתגונן ואשר טבע את המשפט ההיסטורי "אל נלך כצאן לטבח!". לאחר חיסול הגטו נמלט ליערות ופיקד על גדוד פרטיזנים יהודי. לאחר המלחמה היה ממארגני תנועת "הבריחה" שהעלתה ניצולים לארץ ישראל, לחם במלחמת העצמאות כקצין חינוך של חטיבת גבעתי, והיה ממייסדי בית התפוצות.

"הנקמה היא החיים" / יצחק (אנטק) צוקרמן

"שאלו אותנו לא פעם מדוע לא יצאנו למסע נקמה בגרמנים לאחר המלחמה. לו היינו מקדישים את חיינו לנקמה, היינו הופכים לרוצחים בעצמנו, והיינו נשארם שם, בתוך המוות. הנקמה האמיתית שלנו הייתה הבחירה בחיים. זה שבנינו כאן בית, שהקמנו משפחות וקיבוץ, שילדים מתרוצצים על הדשא – זהו הניצחון השלם שלנו. יצאנו מהאפר כדי להוסיף חיים."

יצחק (אנטק) צוקרמן (1915–1981) היה מראשי המחנות היהודית בפולין וסגנו של מרכזי אנילביץ' בפיקוד על הארגון היהודי הלוחם (אי"ל) בגטו ורשה. בעת פרוץ המרד באפריל 1943, שהה צוקרמן בצד ה"ארי" של ורשה בשליחות הארגון, במטרה להשיג נשק ולתאם פעולות עם המחנות הפולנית. משם סייע ככל יכולתו ללוחמים הנצורים ואף עזר לחלץ את הניצולים הבודדים מתוך הגטו הבווער דרך תעלות הביוב. לאחר המלחמה הוביל את פעילות שיקום שארית הפליטה בפולין, ועם עלייתו ארצה היה ממייסדי קיבוץ לוחמי הגטאות והמוזיאון להנצחת השואה והמרד שהוקם בו.

הרב ישראל מאיר לאו

מתוך ספרו: אל תשלח את ידך אל הנער

"בתוך האפלה המוחלטת של בוכנוואלד, מה שהחזיק אותנו בחיים לא היה רק הרצון לשרוד פיזית, אלא ההבנה שיש לנו ייעוד. אחי הגדול נפתלי, שהגן עליי בגופו והיה עבורי אב ואם, נשא עמו את צוואתו הבלתי כתובה של אבינו, הרב משה חיים לאו. לפני שאני נלקח לטרבלינקה, הוא ידע לאן פניו מועדות. הבקשה שלו מנפתלי הייתה לדאוג שיישאר לפחות ענף אחד מעץ המשפחה, כדי ששושלת הדורות לא תיגדע.

ברוח זו, גם במעמקי המחנה, המאבק שלנו לא היה רק על פת לחם ועל הנשימה הבאה, אלא מאבק על הרוח ועל צלם האנוש. ההחלטה לשמור על אנושיות, לדאוג לאח קטן ולזכור מאין באנו – זו הייתה ההתנגדות שלנו. כשיצאנו משערי המחנה אל החופש, יצאנו כשאנחנו נושאים עמנו את שרשרת הדורות של העם היהודי. לא ניצחנו את הגרמנים בכוח הנשק; ניצחנו אותם בכך שנשארנו יהודים, בכך שהקמנו משפחות, ובכך שקול החיים המשיך להישמע. הניצחון האמיתי והשלם שלנו הוא ניצח ישראל."

הרב ישראל מאיר לאו (נולד ב-1937)

הרב הראשי לישראל לשעבר ויושב ראש מועצת יד ושם. הרב לאו נולד בפולין למשפחת רבנים ענפה. במהלך השואה, כשהוא ילד רך בשנים, הופרד מהוריו שנספו ונשלח למחנה הריכוז בוכנוואלד. הוא שרד את התופת בעיקר בזכות אחיו הגדול, נפתלי (לביא), שעמר עליו מכל משמר, הסתיר אותו ודאג למחסורו בתנאים בלתי אפשריים, מתוך מחויבות להבטחה שנתן לאביהם לשמור על המשכיות השושלת המשפחתית. עם שחרור המחנה על ידי האמריקאים, כשהוא בן 8 בלבד, הפך לאחד הניצולים הצעירים ביותר של בוכנוואלד. סיפור הישרדותו ותקומתו בארץ ישראל מהווה סמל מובהק לניצחון הרוח ולניצח ישראל.

נר של אמונה בגיא צלמוות

עדותו של הרב ישראל שפירא (האדמו"ר מבלוז'וב)

"חנוכה במחנה ינובסקה. בלילה, בסתר, השגנו קצת שמן וחוט למדורה. התאספנו כמה אסירים, ובירכתי את הברכות: 'להדליק נר של חנוכה', 'שעשה ניסים לאבותינו', ואז – 'שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה'.

ניגש אליי אסיר ושאל: 'רבי, אני מבין איך מברכים על הניסים, אבל איך אפשר לברך 'שהחיינו' בגיא צלמוות זה? על מה אנחנו מודים?'. עניתי לו: 'הסתכל סביבך. הסתכל על היהודים האלה, שעומדים בתוך התופת, מוקפים במוות, ובכל זאת מסכנים את חייהם רק כדי להדליק נר קטן של אמונה. על הרוח הזאת, על העוצמה הבלתי מנוצחת של הנפש היהודית – על כך אני מברך 'שהחיינו'."

הרב ישראל שפירא, האדמו"ר מבלוז'וב (1889–1989)

רב ומנהיג חסידי ששרד את מחנות העבודה והריכוז, בהם ינובסקה וברגן-בלזן. במהלך המלחמה איבד הרב שפירא את אשתו, את ילדיו ואת נכדיו. חרף האובדן האישי הכבד והתנאים האכזריים, הוא המשיך לשמש מנהיג ומשענת רוחנית עבור האסירים שסביבו. הוא נודע בכך שהמשיך לפסוק הלכות בתנאי המחנה הבלתי אפשריים והקפיד לטעת תקווה ואמונה באחרים. לאחר שחרורו היגר לארצות הברית, שיקם את חצרו החסידית והקדיש את זמנו לשיקום וסיוע לניצולים, תוך שהוא מהווה סמל לעמידה רוחנית בלתי מתפשרת.

מתוך: הזהו אדם מאת פרימו לוי

"באושוויץ, היינו לא יותר ממספרים. המטרה העיקרית של המחנה, עוד לפני ההשמדה הפיזית, הייתה עקירתו המוחלטת של צלם האנוש. במקום שבו היינו, החוץ היחיד היה הישרדות אכזרית, והמושגים 'טוב' ו'רע' איבדו כל משמעות. בתוך המציאות הזו, פגשתי את לורנצו.

לורנצו לא היה אסיר. הוא היה פועל אזורי איטלקי שהובא לעבוד שם. במשך חצי שנה, מדי יום ביומו, הוא הביא לי שאריות מהאוכל שלו. הוא נתן לי גם חולצה מטולאת מן הבית. הוא מעולם לא ביקש דבר בתמורה, כי הוא היה אדם טוב.

אני מאמין שדווקא ללורנצו אני חב את חיי כיום. לאו דווקא בגלל העזרה החומרית שלו, אלא משום שהזכיר לי יום-יום, בעצם נוכחותו, בטוב הלב הפשוט והטבעי שלו, שעדיין קיים עולם צודק מחוץ לעולם שלנו. הוא הזכיר לי שיש משהו ומישהו שנותרו טהורים ושלמים, לא מושחתים ולא פראיים; משהו מחוץ לאובדן, מחוץ למוות.

במחנה, רובנו שכחנו מי היינו. החיות שרדו, בני האדם נבו. אבל תודות ללורנצו, אני לא שכחתי שאני עצמי אדם. הוא היה עבורי חלון קטן אל החוץ, אל עולם של ערכים שנדמה היה שאבד לנצח. האנושיות הפשוטה שלו הייתה ההוכחה שעבורה היה כדאי להמשיך ולשרוד."

פרימו לוי (1919–1987)

כימאי וסופר יהודי-איטלקי. בשנת 1943 הצטרף לקבוצת פרטיזנים בצפון איטליה, נתפס על ידי המיליציה הפשיסטית ונשלח לאושוויץ, שם שרד כמעט שנה במחנה מונוביץ (אושוויץ III). ספרו "הזהו אדם", שפורסם זמן קצר לאחר המלחמה, נחשב לאחת היצירות המכוננות והחשובות ביותר של ספרות ועדויות השואה. כתיבתו של לוי מתאפיינת בהתבוננות אנליטית, שקולה ומעמיקה על טבע האדם בתנאי קיצון, על אובדן צלם האנוש, ועל מנגוני הישרדות והמוסר בתוך מציאות של השמדה מוחלטת.

ההבדל בין אופטימיות לתקווה / הרב לורד יונתן זקס

"אופטימיות היא האמונה שהדברים יהיו טובים יותר. תקווה היא האמונה שביחד נוכל להפוך את הדברים לטובים יותר. אופטימיות היא מידה פסיבית; תקווה היא מידה פעילה ודורשת מאמץ. לא נדרש אומץ כדי להיות אופטימי, אך נדרש אומץ רב כדי לקוות. ניצולי השואה הם האנשים האמיצים ביותר שפגשתי מימי. אחרי שעברו את החושך הגדול מכולם, הם לא יכלו להיות אופטימיים, אך הם מעולם לא איבדו את התקווה. מתוך התהום, הם בחרו לקוות, לבנות, ולהביא חיים חדשים לעולם. בכך, הם הפכו את הזיכרון לכוח יוצר."

הרב לורד יונתן זקס (1948–2020)

כיהן כרב הראשי של בריטניה במשך למעלה מעשרים שנה ונחשב לאחד ההוגים היהודים החשובים והמשפיעים בדורנו. הוא היה פילוסוף, סופר, ומנהיג רוחני שהשכיל לחבר בין מסורת ישראל לעולם המודרני. ספריו ונאומיו הרבים עסקו באחריות מוסרית, בתיקון עולם ובכוחה של התקווה. הרב זקס הקדיש רבות ממשנתו למשמעות השואה עבור הדורות הבאים, תוך שהוא מדגיש את החובה היהודית לבחור בחיים, לבנות ולהביא ברכה לעולם גם מתוך השבר העמוק ביותר, גישה שניסח בחדות סביב ההבדל שבין אופטימיות לתקווה.

מזיכרון של אבל לזיכרון של אחריות / ד"ר מיכה גודמן

"ככל שהולך ומתמעט דור הניצולים, הזיכרון שלנו עובר שינוי עמוק. הוא נדרש להפסיק להיות רק זיכרון של אבל, ולהפוך להיות זיכרון של אחריות. הגיבורים שיצאו מהמחנות ומהיערות לא ביקשו מאיתנו רק לבכות את מה שאבד, אלא בעיקר לשמור על מה שנבנה. גבורתם מטילה עלינו משימה לדורות: לבנות כאן חברה שראויה לקורבן שלהם. חברה של ערבות הדדית, חברה שזוכרת היטב את החושך, אך בוחרת תמיד, בכל יום מחדש, להיות בצד של האור."

ד"ר מיכה גודמן (נולד ב-1974)

הוגה דעות, חוקר מחשבת ישראל וסופר ישראלי, מהקולות הבולטים בשיח על זהות יהודית וישראלית עכשווית. ספריו עוסקים במקורות היהדות ובשאלות של חברה ומדינה. גודמן מרבה לעסוק באתגרי הזיכרון של העם היהודי, במיוחד בשלב ההיסטורי שבו אנו טוברים מזיכרון חי של עדי ראייה לזיכרון של דורות ההמשך. משנתו בהקשר זה קוראת להפוך את זיכרון השואה מזיכרון פסיבי של אבל וקורבנות, לזיכרון אקטיבי של אחריות מוסרית וערבות הדדית, על מנת לבנות חברה שראויה לגבורתם של הניצולים.

מרידה של יצירה / דויד גרוסמן

”להיות ניצול פירושו לשאת בתוכך תמיד את ידיעת המוות, ובכל זאת לתת לחיים את המילה האחרונה. כשאנו מביטים בהם, אנו לא רואים רק את ההד של ההרס, אלא את הניצחון השקט של היומיום. היכולת של אדם שאיבד הכול לאהוב שוב, להקים משפחה, לטעת עץ, לכתוב שיר, לקוות – זוהי המרידה הגדולה והמפוארת ביותר שהייתה יכולה להיות. זו לא מרידה של כלי נשק; זו מרידה שכולה יצירה, מרידה של אור הדוחה את החושך.”

דויד גרוסמן (נולד ב-1954)

מגדולי הסופרים בישראל, חתן פרס ישראל לספרות וזוכה פרס מאן בוקר הבינלאומי. יצירתו של גרוסמן עוסקת רבות במורכבות הקיום הישראלי, בטראומה, בזיכרון ובנפש האדם. גרוסמן שכל את בנו אורי במלחמת לבנון השנייה.

במסגרת כתיבתו ונאומיו, התייחס גרוסמן לא פעם להשפעת השואה על החברה הישראלית ולהתמודדות היומיומית של הניצולים. דבריו מדגישים את הטוּמנה ביכולת האנושית לחזור ולאהוב, ליצור ולחלום לאחר אובדן נורא, פעולה שהוא מגדיר כניצחון אקטיבי של יצירה וכדחיית החושך מפני האור.

היהודי הזה | אסף פרי

שוב ושוב מבקשים למחוק אותי
באכזריות מעל פני האדמה, עם רצח
בעיניים וצעקות 'איטבח אל יהוד'.
אני יושב וכותב את המילים האלו, ומעלי
מטוסי קרב של חיל האוויר של צבא גדול
וחזק, שהיום יש אותו -
צבא הגנה לישראל.

יש משטרה ושירותי ביטחון והצלה, וגם
רפואה ורווחה וחינוך. יש תקווה בת
שנות אלפיים, להיות עם חופשי בארצנו.
ועכשיו עזה, אלפיים עשרים ושלוש.
היום אני היהודי-ישראלי הזה.
כן, גם יהודי וגם ישראלי.
גאה בעמו ובארצו, ואף אחד לא יזיז
אותו מפה.
הלב נשבר, והנפש הומייה. אבל בלבב
פנימה, אני יודע שגם הפעם -
אנחנו ננצח.

היום אני היהודי הזה.
רדפו אותי מהיום שנולדתי.
היום אני היהודי הזה שהשליכו ליאור
במצרים, הגלו אותו הבבלים, והחריבו
הרומאים. היהודי הזה שטבחו בו
באינקוויזיציה, ובפוגרומים, ובאשוויץ
וטרבלינקה.

היום אני היהודי הזה, שבכל דור ודור
טומדים עליו לכלותו.
ועכשיו עזה, אלפיים עשרים ושלוש.
היום אני הישראלי הזה.
ניסו להשמיד אותי מהרגע הראשון.
היום אני הישראלי הזה שנלחם על חייו
ב"ש"ח, בששת הימים ובהחשה.
הישראלי הזה שנאבק על קיומו ביום
כיפור, באנטבה, בלבנון ובהתקפות
הטרור.

היום אני הישראלי הזה, שבכל רגע ורגע
בשנות קיומו קמים עליו להורגו.
ועכשיו עזה, אלפיים עשרים ושלוש.

אסף פרי הוא איש חינוך, סופר ומרצה, המקדיש את עשייתו לחיבור שבין זהות יהודית לישראליות ולחיזוק החוסן החברתי בישראל. במשך למעלה מעשור כיהן כראש המכינה הקדם-צבאית "אדרת", וכיום הוא מוביל את המיזם "מעבר - שיח תרכי ישראלי". פרי הוא מחברם של הספרים "מדרש ישראלי", "טובה הארץ הזאת" ו"עם של גיבורי על - שנה ישראלית אחת".

כתיבתו זכתה לתהודה לאומית רחבה במיוחד במהלך מלחמת "חרבות ברזל", כאשר טקסט שחיבר על גבורתם השקטה והיומיומית של אזרחי ישראל ולוחמיה הפך לשיר "גיבורי על" של התקווה 6 - יצירה ויראלית (שאף זכתה בפרס אקו"ם) ולסמל של אחדות. יצירותיו מתאפיינות באופטימיות, ב"עין טובה" ובחיפוש מתמיד אחר נקודות האור והצמיחה מתוך משברים לאומיים, תוך קיום דיאלוג רציף עם ארון הספרים היהודי והתרבות הישראלית.

כל יהודי / נעם חורב (מתוך 'טיוטה של אושר')

כל יהודי חייב לשאול.
כל יהודי חזר מהשאול.
כל יהודי הוא ניצול.

כל יהודי נולד
עם מספר דמיוני על היד
שטוזה לו לזכור
מאיפה הוא בא
ולאן הוא לא יכול להרשות
לעצמו
לחזור.

כל יהודי נולד
עם מספר דמיוני על היד
שהולך תמיד איתו -
לאורך חייו
לאורך מותו

כל יהודי נולד
עם רכבת שקופה ממנה ירד
ועליה חייו
ועליה צחוק ילדיו

כל יהודי נולד
עם משא כבד על גבו
וטלאי צהוב מרופט
שנעוץ בדופן לבו